

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 20.7.2021
SWD(2021) 705 final

KOMISJONI TALITUSTE TÖÖDOKUMENT

**2021. aasta aruanne õigusriigi kohta
Peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhis**

Lisatud dokumendile:

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**2021. aasta aruanne õigusriigi kohta
Õigusriigi olukord Euroopa Liidus**

{COM(2021) 700 final} - {SWD(2021) 701 final} - {SWD(2021) 702 final} -
{SWD(2021) 703 final} - {SWD(2021) 704 final} - {SWD(2021) 706 final} -
{SWD(2021) 707 final} - {SWD(2021) 708 final} - {SWD(2021) 709 final} -
{SWD(2021) 710 final} - {SWD(2021) 711 final} - {SWD(2021) 712 final} -
{SWD(2021) 713 final} - {SWD(2021) 714 final} - {SWD(2021) 715 final} -
{SWD(2021) 716 final} - {SWD(2021) 717 final} - {SWD(2021) 718 final} -
{SWD(2021) 719 final} - {SWD(2021) 720 final} - {SWD(2021) 721 final} -
{SWD(2021) 722 final} - {SWD(2021) 723 final} - {SWD(2021) 724 final} -
{SWD(2021) 725 final} - {SWD(2021) 726 final} - {SWD(2021) 727 final}

LÜHIKOKKUVÕTE

Edasi on liigutud kahe tähtsa Tšehhi Vabariigi kohtusüsteemi reformiga, s.o kohtunike valikumenetluse reform ja kohtunike distsiplinaarkorra reform, millest esimene võeti vastu 2021. aasta mais. Nagu juba märgitud õigusriigi olukorda käsitlevas 2020. aasta aruandes, võivad need reformid tugevdada kohtusüsteemi sõltumatust, suurendades kohtunike valimise protsessi läbipaistvust ja andes lisatagatise kohtunike suhtes alustatud distsiplinaarmenetlustes. Jätkatakse jõupingutusi kohtusüsteemi digiteerimiseks, sealhulgas kohtuotsuste avaldamiseks ja digitaalsete toimikute haldamise süsteemi ettevalmistamiseks. Tsiviil-, kaubandus- ja haldusajade menetlemist on tõhustatud. Kohtud on COVID-19 pandeemia ajal suutnud jätkata oma tööd ilma suuremate häireteta.

Kuigi korrupsioonivastane õigus- ja institutsiooniline raamistik on üldiselt paigas, puuduvad edusammud valitsuse 2018.–2022. aasta korrupsioonivastase strateegia ja kaasnevate tegevuskavade rakendamisel. Täpsemalt on praeguse valitsuse ametiaja lõpus Tšehhi Vabariigi parlamendis endiselt menetlemisel mitu tähtsat korrupsiooni ennetamise valdkonna reformialgatust, sealhulgas eelnõud lobitöö, rikkumisest teatajate kaitse ja riigikontrolli mandaadi pikendamise kohta. Suurkorruptsiooni valdkonnas on ELi vahendite kasutamist käsitlevates riigi ja Euroopa tasandi uurimistes ja auditites hiljuti leitud tõendeid tippjuhtide huvide konfliktide kohta, mille põhjal on ühe juhtumi menetleda võtnud Euroopa Prokuratuur. Lisaks soovitasid Tšehhi uurijad esitada süüdistuse sellega seotud pettusejuhtumis, mis puudutas ELi toetusi. COVID-19 pandeemia tõttu lükati edasi enamik 2020. aastasse kavandatud tervishoiusektori korrupsioonivastastest meetmetest.

Põhiseaduse normidega tagatakse väljendusvabadus ja õigus teabele ning keelatakse sõnaselgelt tsensuur. 2021. aastal kehtestati eeskirjad meediaomandi läbipaistvust käsitleva teabe parandamise kohta. Näib, et Tšehhi Vabariigi ringhäälingunõukogu täidab oma ülesandeid tulemuslikult, kuid poliitilised vastuolud mõjutavad jätkuvalt eraldiseisvat Tšehhi televisiooni järelevalvenõukogu. COVID-19 pandeemia ajal sai tugevalt kahjustada trükimeedia sektor. COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks ei võetud vastu meedia toetamise kava.

COVID-19 pandeemia algusest kohaldati peaaegu poolte õigusaktide vastuvõtmiseks seadusandlikku lühimenetlust koos piiratud võimalusega konsulteerida sidusrühmadega. Sidusrühmad teatasid, et seadusandliku lühimenetluse kasutamisel ei piiratud otseselt COVID-19 pandeemiaga seotud seadustega. Märkimisväärse osa 2020. aastast kehtis eriolukord. Selle pikendamist 2021. aasta alguses – hoolimata esindajatekoja keeldumisest – kritiseeriti, muu hulgas põhiseadusega seotud põhjustel. Kohtutel paluti sageli erakorralised meetmed läbi vaadata ja kohtud tühistasid mitu meetet. Parlamendis arutatakse uue laste ombudsmani büroo loomist käsitlevat seaduseelnõud. COVID-19 pandeemia mõju kodanikuühiskonna organisatsioonidele on olnud märkimisväärne, sundides neid oma tegevust piirama.

I. KOHTUSÜSTEEM

Tšehhi Vabariigi kohtusüsteem koosneb 86 piirkondlikust kohtust, kaheksast maakonnakohtust, kahest kõrgemast kohtust, Tšehhi Vabariigi kõrgeimast kohtust ja Tšehhi Vabariigi kõrgeimast halduskohtust¹. Konstitutsioonikohus jääb väljapoole üldist kohtustruktuuri, kuid on kohtusüsteemi osa ja selle ülesanne on tagada õigusaktide põhiseaduslikkus ning põhiliste inimõiguste ja -vabaduste kaitse. Kohtute haldamise eest vastutab keskse riigiasutusena justiitsministeerium. Justiitsministeerium haldab riigi tasandil kõrgemaid, maakonna- ja piirkondlikke kohtuid seadusega ettenähtud ulatuses² kas otse või nende kohtute esimeeste kaudu. Teatavaid keskvalitsuse haldusasutuse toiminguid teevad kahe kõrgeima kohtu esimehed. Need asutused võtavad arvesse asjaomaste kohtunõukogude arvamusi, mis on asutatud kõrgeima kohtu, kõrgeima halduskohtu, kõrgemate kohtute, maakonnakohtute ja suuremate piirkondlike kohtute juures. Kohtunikud määrab ametisse vabariigi president maakonnakohtute esimeeste valitud ja justiitsministri esitatud kandidaatide seast. Prokuratuur on täidesaatva võimu osa³. Riigiprokurörid nimetab tähtajatult ametisse justiitsminister peaprokuröri ettepanekul. Peaprokuröri nimetab ametisse ja kutsub ametist tagasi valitsus justiitsministri ettepanekul⁴. Tšehhi Vabariik osaleb Euroopa Prokuratuuris. Advokaat on asutatud seadusega ja on sõltumatu. Ta tegeleb õigusvaldkonna halduskorraldusega ja reguleerib kogu kutseala tegevust. Advokaatuuri reguleerimisvolitused on seadusega loetletud valdkondades piiratud justiitsministri volitustega.

Sõltumatus

Üldsuse ja ettevõtjate seas on kohtute tajutava sõltumatuse tase endiselt keskmine. Üldiselt leiab 51 % nii üldsusest kui ka ettevõtjatest, et 2021. aastal on kohtute ja kohtunike sõltumatus Tšehhi Vabariigis kas väga suur või võrdlemisi suur⁵. See näitab, et ettevõtjate seas tajutakse sõltumatust igal aastal järk-järgult positiivsemalt, samas kui üldsuse seas kohtute tajutava sõltumatuse tase veidi võrreldes langes eelmise aastaga.

Kohtunike valikumenetluse muudatus on vastu võetud⁶. Muudatusega, mis jõustus 9. juunil 2021,⁷ tahetakse kasutusele võtta uute kohtunike ja kohtute esimeeste läbipaistev ja ühtne värbamis- ja valikusüsteem, mis põhineb täpsetel, objektiivsetel ja ühtsetel kriteeriumidel. Varem ei reguleeritud õiguslikult kohtusüsteemi ametikohtade kandidaatide valimise protsessi. Muudatuse põhiosad on kooskõlas Euroopa standarditega, eriti kuna enamik ametikohtade kandidaate valivate komiteede liikmetest on kohtunikud⁸.

¹ Lisaks tegutsevad maakonnakohtute spetsiaalsed halduskolleegiumid esimese astme halduskohtutena.

² Seadus nr 6/2002 Sb. kohtute ja kohtunike kohta.

³ Põhiseaduse artikkel 80, mis kuulub täitevvoimu käsitlevasse kolmandasse ossa.

⁴ Kõrgema astme prokuröride ametisse nimetamise ja tagasi kutsumise meetod on justiitsministeeriumi juunis 2019 esitatud ja praegu ootel oleva reformi osa.

⁵ 2021. aasta ELI õigusemõistmise tulemustabel, joonised 48 ja 50. Kohtusüsteemi tajutava sõltumatuse taset liigitatakse järgmiselt: väga madal (alla 30 % vastajatest peab kohtute sõltumatust võrdlemisi suureks ja väga suureks), madal (30–39 %), keskmine (40–59 %), kõrge (60–75 %), väga kõrge (üle 75 %).

⁶ Lisateabe saamiseks vt 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 2.

⁷ Kohtuid ja kohtunikke käsitleva seaduse nr 6/2002 Sb. muudatus.

⁸ Seaduseelnõu nr 630, millega muudetakse kohtuid ja kohtunikke käsitleva seaduse nr 6/2002 Sb. paragrahve 105a ja 116; seaduseelnõu nr 630, kohtuid ja kohtunikke käsitleva seaduse nr 6/2002 Sb. paragrahvide 105e ja 116 kavandatud muudatus; Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus

Kohtunike distsiplinaarkorra muudatusettepaneku projekt on läbinud esindajatekojas esimese lugemise⁹. Reformiga on kavas kehtestada kohtunikke puudutavate distsiplinaarkohtu¹⁰ otsuste kohtulik läbivaatamine¹¹ ja luua sel viisil kahetasandiline distsiplinaarsüsteem, kus kõrgemad kohtud on esimese astme kohtute ning Tšehhi Vabariigi kõrgeim kohus ja kõrgeim halduskohus apellatsioonikohtu rollis. Reform läbis esindajatekojas esimese lugemise 2020. aasta detsembris. Sellise kahetasandilise kohtuliku läbivaatamise kehtestamisega võiks see reform aidata kaasa kohtute sõltumatuse tugevdamisele, mis on kooskõlas ELi õiguse ja Euroopa standarditega¹².

Eeldatavasti ei jätkata parlamendi sellel ametiajal kavandatud prokuratuurireformiga¹³. Prokuratuurireform on olnud kaua poliitilise arutelu keskmes ja GRECO on teinud selle kohta soovitusi¹⁴. Nagu märgitud õigusriigi olukorda käsitlevas 2020. aasta aruandes, kavatseti 2019. aasta juunis avaldatud viimase reformi eelnõuga¹⁵ muuta prokuröride ametisse nimetamise ja ametist vabastamise korda ning vanemprokuröride ametiaega. Reformi eelnõule olid vastu sidusrühmad ja üldsus ning eeldatavasti ei kiida valitsus seda heaks enne oktoobris toimuvaid parlamendivalimisi¹⁶.

Enamik kohtuid on heaks kiitnud kohtunike eetikakoodeksi. Eetikakoodeksi¹⁷ koostas Tšehhi Vabariigi kõrgeimas kohtus loodud tööühm, mida juhib kõrgeima kohtu esimees ja kuhu kuuluvad eri tasandite kohtute kohtunikud¹⁸. Pärast koodeksi valmimist esitati see

Rec(2010)12 punkt 47. Euroopa Kohtu 20. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Repubblica, C-896/19, punktid 66–69.

⁹ Lisateabe saamiseks vt 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 3.

¹⁰ Distsiplinaarküsimustega tegelev senat on Tšehhi Vabariigi kõrgeima halduskohtu eriorgan.

¹¹ Kui selgub varem teadmata teavet, saab praeguse korra kohaselt taotleda menetluse taasavamist, samuti saab esitada põhiseadusliku kaebuse; selliseid menetlusi ei peeta aga tavaliseks kohtulikuks läbivaatamiseks.

¹² Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)12, punkt 69; Veneetsia komisjoni arvamus, CDL-AD(2010)004, punkt 43; Veneetsia komisjon, õigusriigi toimimise kontrollnimekiri CDL-AD(2016)007, punkt 78; Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt (C-216/18 PPU, LM, 25.7.2018, punkt 67): „sõltumatuse nõue eeldab ka seda, et nendele isikutele kohaldatav distsiplinaarkord, kes peavad vaidlusi lahendama, pakub vajalikke tagatisi, et vältida mis tahes ohtu, et seda korda kasutatakse kohtulahendite sisu poliitilise kontrolli süsteemina. Selles suhtes kujutavad normid, milles määratletakse eeskätt distsiplinaarrikkumiste koosseis ja konkreetselt määratavad karistused ning mis näevad ette sõltumatu organi sekkumise vastavalt menetlusele, mis täielikult tagab harta artiklites 47 ja 48 sätestatud õigused, eelkõige kaitseõigused, ning mis näevad ette võimaluse vaidlustada kohtus distsiplinaarorganite otsused, endast kohtuvõimu sõltumatuse kaitse oluliste tagatiste kogumit“.

¹³ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 3–4.

¹⁴ GRECO neljas hindamisvoor – hindamisaruanne, soovitus x.

¹⁵ Õigusloomeprotsessi elektroonilises raamatukogus avaldatud materjalid, kättesaadavad aadressil <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBD9J6ZWU>.

¹⁶ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

¹⁷ Tšehhikeelne eetikakoodeks on kättesaadav aadressil [https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/\\$file/ETICK%203%20KODEX%20\(2\).pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/$file/ETICK%203%20KODEX%20(2).pdf); ingliskeelne versioon on kättesaadav aadressil https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/CodeofEthics~Code_of_Ethic~?Open&lng=EN.

¹⁸ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 4–5.

heakskiitmiseks igas kohtus loodud kohtunike nõukogule¹⁹. Valdav osa nõukogudest võttis koodeksi vastu. Kohtunike ametialase käitumise koodeksi väljatöötamist soovitas GRECO²⁰.

Valitsuse esindajad on teinud kriitilisi avaldusi kohtunike ja prokuröride kohta. Täidesaatva võimu esindajad on teinud mitu korda kriitilisi märkusi kõrgema astme kohtunike ja prokuratuuri kohta, seades kahtluse alla nende sõltumatuse²¹. Vastuseks on kohtuvõimu esindajad oma avaldustes väljendanud selle üle muret ja tuletanud meelde, kui tähtis on kohtute sõltumatus ja üldsuse usaldus kohtuvõimu vastu²². Peaprokurör teatas 14. mail oma tagasiastumisest, viidates ühe põhjusena tajutavale survele^{23,24}.

Kvaliteet

Parlament ei nõustunud valitsuse ettepanekuga tõsta teatavaid kohtulõive. Esindajatekoda lükkas 29. jaanuaril 2021 toimunud esimesel lugemisel tagasi kohtulõivude seaduse muutmise ettepaneku,²⁵ sest oli mures õiguskaitse kättesaadavuse üle praeguse COVID-19 pandeemia ajal. Praegusel ametiajal ei kavatsenud valitsus teha lisamuudatusi ega ettepanekut uuesti esitada²⁶. Tšehhi Vabariigi advokatuuri rakendatud ulatuslikum tasuta õigusabi süsteem²⁷ on aidanud suurendada õiguskaitse kättesaadavust, eelkõige haavatavatele isikutele, kes ei saa endale lubada advokaadi palkamist.

Praegu viiakse ellu mitut projekti kohtusüsteemi digiülemineku soodustamiseks. Justiitsministeerium on kasutusse andnud avalikult kättesaadava kohtuotsuste

¹⁹ Tšehhi Vabariigis puudub kohtunõukogu, kuid igal kohtul on oma kohtunike nõukogu. Nõukogudesse kuuluvad vastava kohtu kohtunikud, kelle valivad nende kolleegid. Vähem kui 11 kohtunikuga piirkondlikes kohtutes täidab nõukogu osa kohtu kõigi kohtunike täiskogu; kohtuid ja kohtunikke käsitleva seaduse paragrahv 46 jj.

²⁰ GRECO neljas hindamisvoor – hindamisaruanne, soovitus vii(i).

²¹ Ajalehes „Denik N“ avaldatud intervjuu justiitsministriga (3. veebruar 2021) „Kdo co komu slíbil? Před volbami udělají tóčo, kritizuje Benešová verdikt Ústavního soudu“ (Kes kellele mida lubas? Nad tekitavad enne valimisi segadust, kritiseeris Benešová konstitutsioonikohut); *Deník N* (3. veebruar 2021) „Babiš obvinil soudce z ovlivňování voleb. Jen chráníme ústavu, reagoval Rychetský“ (Babiš süüdistas kohtunikke valimiste mõjutamises. Kaitseme lihtsalt põhiseadust, reageeris Rychetský); Info.cz intervjuu justiitsministriga (25. veebruar 2021) „Stihání Babiše se povleče do voleb, státní zástupci z něj mají štit proti svému odvolání“ (Menetlus Babiši vastu venib kuni valimiseni, prokurörid kasutavad seda kilbina oma vallandamise vastu); Justiitsminister seadis avalikult kahtluse alla peaprokuröri tegevuse õiguspärasuse ja teatas, et alustab distsiplinaarmenetlust. Peaprokuröri toetas aga peaminister, nagu teatas *Seznam Zprávy* (9. mai 2020) „Benešová zesiluje boj proti šéfovi žalobců“ (Benešová tõhustab võitlust prokuröride ülemuse vastu).

²² Kohtunike liidu avaldus „Soudcovská unie k vystoupení ministryně spravedlnosti“; prokuröride liidu avaldus (4. veebruar 2021); prokuröride liidu esimehe avaldus (26. veebruar 2021).

²³ Prokuratuuri pressiteade (14. mai 2021) „Nejvyšší státní zástupce Zeman rezignoval“ (Peaprokurör Pavel Zeman teatas oma tagasiastumisest), pressikonverentsi salvestis on kättesaadav aadressil [²⁴ Uus peaprokurör nimetati ametisse 13. juulil 2021.](https://www.dtv.cz/video/sef-zalobcu-zeman-konci-citil-jsem-silny-tlak-ze-strany-benesove-nechci-dal-jen-odrazet-jeji-utoky; vt ka ajalehes „Denik N“ avaldatud (25. mai 2020) intervjuu peaprokuröri, „Zeman: Po schůzce s Benešovou jsem vycítil svůj konec, byli jsme pro ni vděčný terč. Politika zhrubla.“</p></div><div data-bbox=)

²⁵ Lisateabe saamiseks vt 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 4–5.

²⁶ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 6; Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

²⁷ Tšehhi Vabariigi advokatuurilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 15; 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 5.

keskandmebaasi katseversiooni,²⁸ alustades tsiviilasjadest. Andmebaasi laiendatakse järkjärgult. Pärast 9. juunil 2021. aastal jõustunud muudatust lisati kohtuid ja kohtunikke käsitlevasse seadusesse kohtute kohustus avaldada alates 1. juulist 2022 kõik kohtuotsused²⁹. Seda ülesannet aitab täita justiitsministeeriumi elluviidav anonüümimist hõlbustav projekt. Valdavalt on kehtestatud menetlusnormid, mis võimaldavad kasutada kohtutes asjakohaseid digivahendeid ja -taristut³⁰. See aitab COVID-19 pandeemia ajal suurel määral kaasa kohtute tegevuse jätkumisele. Siiski puuduvad endiselt lahendused enamiku menetluses olevate juhtumite e-toimikutele ligipääsemiseks³¹. Jätkus töö täieliku e-toimiku süsteemi kasutuselevõtmiseks,³² kuid sellega ollakse endiselt hankeetapis³³.

Parlamendis arutatakse täitemenetluse ja maksejõuetusmenetluse reformi käsitleva uue seaduse eelnõu. Täitemenetlus ja maksejõuetusmenetlus on olnud aastaid poliitilise arutelu teema, sest nn võlalõks mõjutab suurt arvu inimesi³⁴ ja – nagu konstitutsioonikohus on väljendanud – võib kahjustada nende põhiõigusi, näiteks õigust piisavale elatusasele³⁵. Pärast 2019. aastal vastuvõetud maksejõuetusmenetluse reformi³⁶ tehti mitu muud seadusandlikku ettepanekut,³⁷ et reguleerida täitemenetluse ja maksejõuetusmenetluse mõju, eelkõige võlgnike, sealhulgas lastest võlgnike kaitsmiseks.

Tõhusus

Tsiviil-, kaubandus- ja haldusasjade menetlemist on tõhustatud. Tsiviil- ja kaubandusasjade puhul ei ole erilisi probleeme,³⁸ jätkus kohtumenetluste hinnangulise kestuse järkjärguline vähenemine³⁹. Haldusasjade lahendamiseks vajalik aeg on eelmiste aastatega võrreldes märkimisväärselt vähenenud, näiteks 2019. aastal kulus esimese astme kohtu otsuse tegemiseks hinnanguliselt 356 päeva⁴⁰. Samal ajal tõusis haldusasjade lahendamise määr üle 107 %, ⁴¹ mis viitab sellele, et kohtud suudavad tegeleda ka kuhjunud kohtuasjadega. See positiivne suundumus võib tuleneda kohtunike üleviimisest muudest harudest halduskolleejumidesse. 2020. aastal nimetati ametisse üheksa uut halduskohtunikku,⁴² tänu millele võidakse menetlusi veelgi tõhustada. Sidusrühmad aga peavad muret tekitavaks, et üldiselt on kohtunikke liiga vähe, ja juhivad tähelepanu sellele, et

²⁸ Andmebaas on kättesaadav aadressil <https://rozhodnuti.justice.cz/soudnirozhodnuti/>.

²⁹ Seaduse nr 218/2021 artikli I punkt 23.

³⁰ 2021. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 40–43.

³¹ 2021. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 44.

³² 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 5.

³³ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 8.

³⁴ 2020. aasta novembri andmete kohaselt on täitemenetlus algatatud enam kui 700 000 inimese suhtes; 2019. aasta seadusega nr 31/2019 kaasneva õigusemõju hindamise aruande teabe kohaselt ei olnud 90 % võlgnikest suutelised oma võlgu kunagi tasuma.

³⁵ Tšehhi Vabariigi konstitutsioonikohtu otsus nr I. ÚS 3271/13, punkt 31.

³⁶ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 5.

³⁷ 2021. aasta jaanuaris vastuvõetud seadus nr 38/2021, millega luuakse nn kaitstud konto; esindajatekojas 2021. aasta aprillis heakskiidetud seaduseelnõu nr 545, millega kehtestatakse muudatused tsiviilkohtumenetluse seadustikus ja kohtutäiturite seaduses; 2020. aasta novembris esitatud seaduseelnõu nr 1073, millega kehtestatakse täiendavad muudatused maksejõuetusmenetluse seaduses; senatis 2021. aasta aprillis vastuvõetud seaduseelnõu nr 986 lastest võlgnike küsimuse kohta.

³⁸ Vt ka 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 6.

³⁹ 2021. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 6 ja 7.

⁴⁰ 2021. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 9.

⁴¹ 2021. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 13.

⁴² Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

justiitsministeerium ei lähtu uute ametisse nimetatavate kohtunike arvu määramisel kohtute tegelikust töökoormusest⁴³.

Kohtud ja prokuratuurid on seisnud COVID-19 pandeemia ajal silmitsi eri raskusastmega probleemidega. Tšehhi Vabariigi kõrgeim kohus ja kõrgeim halduskohus, mille menetlused on valdavalt kirjalikud, teatasid, et COVID-19 pandeemia ei mõjutanud nende tõhusust kuidagi⁴⁴. Madalama astme kohtud olid sunnitud istungeid edasi lükkama, mis võib menetlusi pikendada,⁴⁵ kuid kokkuvõttes ei teatanud kohtud suurematest häiretest⁴⁶. Kaugtöö osutus prokuratuuri jaoks keerulisemaks vähese digiteerituse ja prokuratuuri töö olemuse tõttu⁴⁷.

II. KORRUPTSIOONIVASTANE RAAMISTIK

Tšehhi Vabariigil on korruptsiooni ennetamise ja selle vastu võitlemise õigus- ja institutsiooniline raamistik üldjoontes paigas. Riikliku 2018.–2022. aasta korruptsioonivastase strateegia kui Tšehhi Vabariigi valitsuse tasandi korruptsioonivastase strateegilise raamistiku koordineerimise ja seire eest vastutab justiitsministeeriumi huvide konflikti ja korruptsioonivastase võitluse osakond. Korruptsioonivastane nõukogu on valitsuse nõuandeorgan. Riiklik organiseeritud kuritegevuse vastane amet on üleriigilise suukorruptsiooni juhtumite uurimise pädevusega politseiüksus, kes tegutseb koostöös prokuratuuriga⁴⁸. Finantsanalüüsi amet tegutseb Tšehhi Vabariigi rahapesu andmebüroona. Riigikontroll jälgib, kuidas riik haldab riigi tulusid ja kulusid ning selle järeldused võivad aidata välja selgitada korruptsiooniohtu.

Ekspertide ja ärijuhtide seas tajutakse, et avalikus sektoris on korruptsiooni tase endiselt suhteliselt kõrge. Transparency Internationali 2020. aasta korruptsiooni tajumise indeks oli 54/100 ning Tšehhi Vabariik oli sellega Euroopa Liidus 14. ja maailmas 49. kohal⁴⁹. See näitaja on olnud viimase viie aasta jooksul⁵⁰ suhteliselt stabiilne⁵¹.

Tšehhi Vabariigi valitsus võttis 2020. aasta detsembris vastu uue 2021.–2022. aasta korruptsioonivastase tegevuskava, milles kordas varasemaid prioriteete. See tegevuskava⁵² on valitsuse praeguses 2018.–2022. aasta korruptsioonivastases strateegias⁵³

⁴³ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

⁴⁴ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

⁴⁵ Tšehhi Vabariigi advokatuurilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside lk 17.

⁴⁶ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

⁴⁷ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

⁴⁸ Muude korruptsioonijuhtumitega tegelevad piirkondlikud politseidirektoraadid ja riiklik organiseeritud kuritegevuse vastane amet suudab igal ajal juhtumid üle võtta.

⁴⁹ Transparency International, korruptsiooni tajumise indeks 2020 (2021), lk 2–3. Tajutava korruptsiooni tase on liigitatud järgmiselt: madal (ekspertide hulgas ja äriringkondades hinnatakse avaliku sektori korruptsiooni taset enam kui 79 punktiga); suhteliselt madal (tulemus vahemikus 79–60), suhteliselt kõrge (tulemus vahemikus 59–50), kõrge (tulemus alla 50).

⁵⁰ Eurobaromeetri eelmise aasta andmeid korruptsiooni tajumise ning kodanike ja ettevõtjate kogemuste kohta ajakohastatakse iga kahe aasta järel. Viimased andmekogumid pärinevad Eurobaromeetri eriuuringust nr 502 (2020) ja Eurobaromeetri kiiruuringust nr 482 (2019).

⁵¹ 2015. aastal oli see näitaja 56, 2020. aastal 54. See näitaja suureneb/väheneb oluliselt (muutus viimase viie aasta jooksul rohkem kui viis punkti); paraneb/halvaneb (muutus vahemikus 4–5 punkti); on suhteliselt stabiilne (muutus vahemikus 1–3 punkti).

⁵² Resolutsioon nr 1273. Kava on kättesaadav valitsuse korruptsioonivastases portaalis ja selle täitmist jälgib valitsuse korruptsioonivastane nõukogu.

neljast kavast viimane. Eelmise kava⁵⁴ neli prioriteetset valdkonda jäävad samaks⁵⁵. Valitsus keskendub seni täitmata eesmärkidele, sealhulgas rikkumisest teatajate kaitset ja lobitööd käsitlevate seadusandlike aktide vastuvõtmisele, samuti läbipaistvusele, teabe kättesaadavusele ja COVID-19 pandeemiaga seotud korrupsiooniriskidele⁵⁶. Eelmise, 2020. aasta tegevuskava järelhindamine avaldatakse 2022. aasta jaanuaris. Juba on alustatud uue 2022. aasta järgse korrupsioonivastase strateegia⁵⁷ ettevalmistavat analüütilist tööd ja tempot tõstetakse 2022. aasta kevadel, et hõlmata ametiaega alustava valitsuse uusi prioriteete ja Tšehhi Vabariigi rahvusvahelisi kohustusi puudutavaid meetmeid.

Korrupsiooni püütakse tõkestada ning korrupsiooni uurimise, selle eest süüdistuse esitamise ja süüdimõistmise juhtude arv on stabiilne. Tšehhi Vabariigi õiguskaitseasutused alustasid 2020. aastal 180 korrupsiooniga seotud uurimist (võrreldes 152 uurimisega 2019. aastal)⁵⁸ ning korrupsioonikuritegudes süüdistati või nende toimepanemises kahtlustati⁵⁹ 180 isikut (võrreldes 190 isikuga 2019. aastal)⁶⁰. Kohtu alla anti 2020. aastal kokku 169 isikut (võrreldes 125 isikuga 2019. aastal)⁶¹ ja 111 isikut mõisteti korrupsioonis süüdi (võrreldes 96 isikuga 2019. aastal). Eelmisel aastal oli korrupsiooni valdkonnas 23 õigeksmõistmist (sellele eelnenud aastal 30). Viimastel aastatel on valdavalt kõrgema astme prokuratuuri menetletud suurt avalikkuse tähelepanu pälvinud juhtumites keskendunud eelkõige riigihangete ja konkurentsiga (sealhulgas korrupsioon ja ametnike kuritegevus) ning suuremahulise maksudest kõrvalehoidmisega seotud kuritegudele⁶². Tšehhi Vabariigi kriminaalseadustikus ei ole piiriülese altkäemaksu kriminaliseerimiseks eraldi kuriteoliiki, see kuulub üldise korrupsioonikuriteo alla⁶³. OECD on pidanud muret tekitavaks piiriülese altkäemaksu vastase õigusemõistmise madalat taset, samal ajal on Tšehhi majandus aga ekspordikeskne ning ekspordiga tegeletakse suure riskiga ja seega korrupsioonialtites sektorites⁶⁴. Seni rakendatud meetmed, sealhulgas spetsialiseerunud töötajate arvu kasv ja andmeanalüüsilase suutlikkuse suurendamine, ei ole aidanud piiriülest altkäemaksu avastada ja uurida. Seega tuleb leida viise, kuidas seada piiriülese altkäemaksu avastamine, uurimine ja selle eest süüdistuse esitamine prioriteediks. Õigusemõistmise suurendamise võimalused

⁵³ Tšehhi Vabariigi korrupsioonivastane strateegia, mis põhineb valitsuse 2018. aasta programmi seletuskirjal, on kättesaadav valitsuse korrupsioonivastases portaalis.

⁵⁴ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 7.

⁵⁵ Prioriteetsed valdkonnad on muu hulgas järgmised: i) tulemuslik ja sõltumatu valitsus; ii) läbipaistvus ja avatud juurdepääs teabele; iii) riigivara tõhus haldamine ning iv) kodanikuühiskonna arendamine.

⁵⁶ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁵⁷ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave.

⁵⁸ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 19–20.

⁵⁹ Karistusseadustiku paragrahv 160 ja paragrahvi 179b lõige 3.

⁶⁰ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, I liide.

⁶¹ Siia kuuluvad süüdistuse esitamise otsused, karistusetpanekud ning kokkulepped süü ja karistuse kohta.

⁶² Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 18, milles viidatakse Daňová Kobra operatsioonile.

⁶³ Vastavalt Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teabele, lk 17, võib piiriülese altkäemaksu kuriteo eest karistada samadel alustel kui üldise korrupsioonikuriteo eest.

⁶⁴ Suure riskiga sektorite hulka kuuluvad masinaehitus ja kaitseväge varustamine, sealhulgas suure riskiga sihtkohtadesse eksporditavad relvad, vt OECD, OECD altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsiooni rakendamine, 4. etapp, kahte aastat käsitlev järelaruanne: Tšehhi Vabariik (2019), lk 4. Transparency Internationali aruande „Exporting corruption“ (2020) lk 52 kohaselt algatas Tšehhi Vabariik aastatel 2016–2019 ühe uurimise ja ühe juhtumi menetluse ning ühtki juhtumit ei lahendatud.

võivad olla näiteks eraldi piiriülese altkäemaksu kuriteoliigi kehtestamine või dekreet või riigisisene direktiiv, milles osutatakse piiriülese altkäemaksu tähtsusastmele⁶⁵.

Uurimistes ja auditites on muret tekitavaks peetud teatavaid ELi vahendite kasutamise seotud suurkorruptsiooni ja huvide konflikti juhtumeid. Euroopa Komisjoni 23. aprilli 2021. aasta aruandes, milles käsitleti Tšehhi ettevõtjale määratud 17 ELi toetuse väljamaksmise auditit, osutatakse avastatud õigusnormide rikkumistele ja huvide konfliktile, soovitades tagasi nõuda ligikaudu 11 miljonit eurot ELi 2012. aasta finantsmääruse nõuete ja Tšehhi Vabariigi huvide konflikti seaduse rikkumise eest⁶⁶. Juhtum saadeti hiljuti Euroopa Prokuratuurile, kes selle ka vastu võttis. Üldjuhul on Tšehhi Vabariigis huvide konflikti reguleeriva õigusakti alusel keelatud maksta toetusi äriühingutele, milles ametiisikul on 25 % või suurem osalus. Kehtestatud on strateegia võitluseks pettuste ja korruptsiooni vastu ELi fondides aastateks 2014–2020,⁶⁷ milles on sätestatud põhilised eeskirjad, millega kaasnevad haldusasutustele kehtivad menetlusnormid. Samas on mõnel juhul aga väljendatud muret seoses ELi vahendite haldamise ja jaotamisega, sealhulgas Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) pettustealastes uurimistes ja nendega seotud riiklikes uurimistes, mille põhjal tehti hiljuti soovitus esitada süüdistus kõrgetasemelises juhtumis⁶⁸.

Asjaomaste asutuste vaheline praktiline koostöö Tšehhi Vabariigis korruptsiooni vastu võitlemiseks toimib hästi ning politseis kavandatakse suuremat spetsialiseerumist ja IT arendamist. Prokuratuuri, politsei ja rahapesu andmebüroo vaheline koostöö osutus suuremahulistes operatsioonides tihedaks ja tulemuslikuks⁶⁹. Politsei ja prokuratuur leiavad, et vahendid,⁷⁰ uurijate ja prokuröride spetsialiseerituse tase ning nende juurdepääs asjakohasele teabele on piisavad, et täita korruptsiooni tõkestamise ülesandeid. Politseipresiidium, mis seisab hierarhias kõrgemal riiklikust organiseeritud kuritegevuse vastasest ametist, juhib keskset analüüsiüksust, et esitada suuniseid ja aidata kogu politseid juhtumianalüüsiga. Politsei vajaduste tulemuslikuks täitmiseks ja strateegilisemate luureteabe

⁶⁵ Vrd OECD, OECD altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsiooni rakendamine, 4. etapp, kahte aastat käsitlev järelaruanne: Tšehhi Vabariik (2019), milles kirjeldatakse, et „[m]iski ei viita sellele, et piiriülese altkäemaksu vastasest tegevusest on saanud prioriteet. [...] Tšehhi Vabariik kavatab 2021.–2025. aastal suurendada analüüsiüksuse 15 ametikoha võrra, kuid seni ei ole selge, kas osa nendest eraldatakse piiriülese altkäemaksu uurimiseks.“

⁶⁶ Euroopa Komisjon, lõplik auditaruanne, audit nr REGC414CZ0133, REGIO/C4/AUD(2019), https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/reports/2021/final-report-on-the-audit-of-the-functioning-of-the-management-and-control-systems-in-place-to-avoid-conflict-of-interest-in-czechia, vt ka Euroopa Parlament, aruanne eelarvekontrollikomisjoni teabekogumismissiooni kohta Tšehhi Vabariiki, 26.–28. veebruar 2020. Vt ka riigikontroll, 2020. aasta aruanne ELi kohta – aruanne ELi finantsjuhtimise kohta Tšehhi Vabariigis (2020), lk 20–21; 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 8.

⁶⁷ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 15.

⁶⁸ Mais viis politsei lõpule kuus aastat kestnud kriminaaluurimise ELi toetuste ebaseadusliku omandamise kohta ja soovitas esitada süüdistuse, vt *Česká justice*, 14. mai 2021, „Vyšetřovatel Čapího hnízda končí u policie. Spis uzavřel a navrhл podat obžalobu“ (Čapí hnízdo juhtumi uurija lõpetas töö. Ta sulges toimiku ja tegi ettepaneku anda asi kohtusse).

⁶⁹ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus politseilt ja prokuratuurilt, sealhulgas rahapesu andmebüroolt, ning maksu- ja tolliametilt saadud teave, eelkõige Daňová Kobra operatsiooni kohta. Politsei riikliku organiseeritud kuritegevuse vastase ameti koostööd finants- ja tolliasutusega ning koostööd prokuratuuriga reguleeritakse karistusseadustiku nr 141/1961 Sb., Tšehhi Vabariigi politsei seaduse nr 273/2008 Sb. ja prokuratuuriseadusega nr 283/1993 Sb.

⁷⁰ Korruptsiooni eest kohtu alla andmise eest vastutavale prokuratuurile ette nähtud töötajad on 303 korruptsioonile spetsialiseerunud prokuröri, sealhulgas peaprokuratuuri 21 prokuröri, kõrgemate prokuratuuride 47 prokuröri, piirkonnaprokuratuuride 65 prokuröri ja ringkonnaprokuratuuride 170 prokuröri.

tasandite loomiseks oleks endiselt vaja analüütikute suuremat spetsialiseeritust ning täiendavaid IT-vahendeid ja -funktsioone⁷¹. Uurimisteenistuste 2019. aasta kontseptsioonidokumenti, milles neid parandusi nõutakse, rakendatakse ja seejärel vaadatakse see üle eeldatavasti 2022. aastal⁷².

Elmisest aruandeperioodist saadik ootavad vastuvõtmist lobitöö eeskirjad, mille eesmärk on suurendada Tšehhi Vabariigi seadusandliku protsessi läbipaistvust. Endiselt arutletavad vastuolulised teemad on seotud lobisti määratluse eranditega⁷³. Eeskirjadega⁷⁴ nähtaks ette üldsusele juurdepääsetava lobistide ja lobitöös osalevate ametiisikute registri loomine, lobistide ja lobitöös osalevate ametiisikute kohustus avalikustada lobitööga seotud kontaktid ning nn seadusandliku jalajälje kasutuselevõtt, et avalikustada, kes millist seadusandlikku ettepanekut püüab mõjutada⁷⁵. Registrit peaks pidama poliitiliste parteide ja liikumiste rahastamise järelevalve amet. Avalikustamata jätmise eest võib määrata ligikaudu 3 860 euro (100 000 Tšehhi krooni) suuruse trahvi. Lobitöö eeskirjad⁷⁶ sisaldaksid ka rangemaid eeskirju kingituste deklareerimise kohta. Juba olemasolevale huvide konflikti keskregristrile teatavate kingituste künnis langetatakse ligikaudu 400 eurolt (10 000 Tšehhi krooni) ligikaudu 200 euroni (5 000 Tšehhi krooni).

Tehtud on ettevalmistavaid jõupingutusi esindajatekoja liikmetele kehtivate eetikaeeskirjade tugevdamiseks. Seni ei ole esindajatekoja liikmetele kehtestatud sellist konkreetset eetikakoodeksit, nagu on avaliku halduse kesktasandil kehtestatud avalikele teenistujatele⁷⁷. Esindajatekoja kodukorra seaduse kavandatud muudatus, mis võimaldaks esindajatekojal võtta vastu käitumisjuhendi, ei ole saanud piisavat poliitilist toetust⁷⁸. Mõned parteid on sätestanud eetikakoodeksid oma liikmetele⁷⁹. Jätkuvalt on probleeme eriti seoses parlamendiliikmetele tehtavate kingitustega, sest puudub asjakohane raamistik, mis hõlmaks ka muid hüvesid, nagu mitterahalised eelised ja teenused, ning parlamendiliikmetel ei ole praktilisi suuniseid⁸⁰.

⁷¹ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus siseministeeriumilt / rahandusministeeriumilt (finantsanalüüsi amet) / Tšehhi Vabariigi politsei riiklikult organiseeritud kuritegevuse vastaselt ametilt saadud teave.

⁷² Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus siseministeeriumilt / rahandusministeeriumilt (finantsanalüüsi amet) / Tšehhi Vabariigi politsei riiklikult organiseeritud kuritegevuse vastaselt ametilt saadud teave.

⁷³ Pärast 2020. aasta detsembri esimest lugemist esindajatekojas toimus 2021. aasta veebruaris põhiseadus- ja õiguskomitees kuulamine ning alamkoja programmis kavandati edasine arutelu 2021. aasta maisse ja juunisse. Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 12. 2021. aasta avalikus küsitluses teatasid kaks kolmandikku Tšehhi vastajatest, et rangemad lobitöö eeskirjad aitaksid neil olla poliitikast positiivsemal arvamusel, vt *Rekonstrukce státu* (3. märts 2021) „Lobbing má podle poloviny Čechů výrazný vliv na podobu zákonů, vnímají ho ale hlavně jako nástroj pro kmotry“ (Tšehhid arvavad, et lobitöö mõjutab tugevalt seaduste sõnastamist, kuid näevad seda kui peamiselt „ristiisade“ kasutatavat vahendit).

⁷⁴ Lobitöö eeskirjad hõlmavad kaht eraldiseisvat, kuid omavahel seotud eelnõud: lobitöö seaduse eelnõud (esindajatekoja dokument nr 565) ja seaduseelnõud, millega muudetakse teatavaid seadusi seoses lobitöö seaduse vastuvõtmisega (esindajatekoja dokument nr 566).

⁷⁵ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 9.

⁷⁶ Seaduseelnõu, millega muudetakse teatavaid seadusi seoses lobitöö seaduse vastuvõtmisega (esindajatekoja dokument nr 566).

⁷⁷ Esindajatekoja esimees esitas eetikakoodeksi eelnõu (esindajatekoja dokument nr 7067). Arutelu peatati, sest COVID-19 pandeemiaga seoses kehtestatud piirangute tõttu oli kohal piiratud arv esindajatekoja liikmeid. Üldkogu arutelu peaks jätkuma, kui piirangud tühistatakse.

⁷⁸ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus justiitsministeeriumilt saadud teave. Eelnõu võetaks vastu esindajatekoja resolutsiooniga, mille esialgset ajakava ei ole veel ette nähtud.

⁷⁹ GRECO, neljas hindamisvoor – vastavuse vahearuanne (märts 2020), lk 4.

⁸⁰ Vrd huvide konflikti seadus. GRECO neljas hindamisvoor – vastavuse vahearuanne (märts 2020), lk 4.

Konstitutsioonikohtu otsusest lähtudes tegi valitsus 2020. aastal otsuse, et vara deklareerimise kohustus ei laiene abikaasa sissetulekule. Parlamendiliikmed peavad oma varadeklaratsioonis teataval määral avalikustama oma abikaasa varad,⁸¹ näiteks vastava parlamendiliikme ja tema abikaasa ühisomandi. Avalikustamiskohustus ei laiene abikaasa sissetulekule ega ülalpeetavate pereliikmete varale⁸². Konstitutsioonikohtu tehtud otsuse⁸³ alusel otsustas valitsus selles küsimuses vara deklareerimise eeskirju rohkem mitte muuta⁸⁴.

Parteide rahastamiseks tehtavaid annetusi käsitlevad eeskirjad on üldjoontes asjakohased, kuid praktikas on endiselt probleeme⁸⁵. Parteide ja poliitiliste liikumiste seaduses⁸⁶ on sätestatud igale annetajale ligikaudu 120 000 euro (3 000 000 Tšehhi krooni) suurune ülemmäär. Kõik üle umbes 40 euro (1 000 Tšehhi krooni) suurused annetused tuleb dokumenteerida. Välisriikide üksikisikute või avaliku sektori asutuste annetused ei ole lubatud. Valimisperiodil saadud annetused tuleb avalikustada internetis vähemalt kolm päeva enne valimisi⁸⁷. Selle tegemata jätmise eest võib määrata ligikaudu 4 000 – 80 000 euro (100 000 – 2 000 000 Tšehhi krooni) suuruse trahvi. Järelevalve eest vastutab parteide ja poliitiliste liikumiste rahastamise järelevalve amet⁸⁸. Endiselt on struktuurilisi puudujääke, sest üksikutelt annetajalt saadavate annetuste ülemmäärasid käsitlevaid eeskirju ei kohaldata presidendivalimistele⁸⁹ ega mittetulundusühendustelt saadavatele annetustele⁹⁰. Takistusi esineb ka paljude juriidiliste isikutega äriühendustelt saadud annetuste järelevalves⁹¹. Valitsus kavatseb teha üksikasjalikuma analüüsi, et täpsemalt välja selgitada praktikas ette tulevad seadusandlikud lüngad ja probleemid⁹².

Endiselt on menetlemisel riigikontrolli tugevdamiseks põhiseaduses tehtavad muudatused. Riigikontrolli seadust muutva seaduseelnõuga⁹³ rakendatakse põhiseaduse muudatus⁹⁴. Sellega laiendatakse riigikontrolli volitusi, lubades sellel auditeerida ka kohalike omavalitsuste, tervisekindlustusettevõtjate ja riigi osalusega ettevõtete (s.o ettevõtted, millest suurim osa kuulub riigile või mida kontrollib riik või kohalik omavalitsus) avaliku sektoriga

⁸¹ Vrd ka GRECO neljas hindamisvoor – vastavuse vahearuanne, lk 5.

⁸² Huvide konflikti seaduse paragrahvi 11 lõike 2 punkt a.

⁸³ Konstitutsioonikohus otsustas, et huvide konflikti seadus nr 159/2006 Sb. on kooskõlas põhiseadusega (11. veebruari 2020. aasta toimik nr Pl. US 4/17).

⁸⁴ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus valitsuse korrupsioonivastaselt nõukogult saadud teave.

⁸⁵ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus eri sidusrühmadelt saadud teave.

⁸⁶ Seadus nr 424/1991 Sb. erakondades ja poliitilistes liikumistes osalemise kohta.

⁸⁷ Sealhulgas summa, annetaja nimi, sünniaeg ja elukoht. Kõik annetused tuleb loetleda valimiskampaania rahastamise aruandes, mille kandidaadid peavad avaldama hiljemalt 90 päeva pärast valimisi.

⁸⁸ Ametil on volitus vaadata läbi parteide iga-aastased finantsaruanded, kontrollida parteide juhtimist ja jälgida valimiskampaaniate rahastamist.

⁸⁹ See tuleneb asjaolust, et kandidaadid ei ole parteid ega poliitilised liikumised. Vt seadus nr 275/2012 Sb. vabariigi presidendi valimise kohta.

⁹⁰ Sellistele üksustele kohaldatavate eeskirjade kohta vt seadus nr 247/1995 Sb. Tšehhi Vabariigi parlamendivalimiste ning teatavate teiste seaduste muutmise ja täiendamise kohta ning seadus nr 275/2012 Sb. vabariigi presidendi valimiste kohta.

⁹¹ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave parteide rahastamise kohta, lk 1.

⁹² *Ibid.*

⁹³ Seadus nr 166/1993 Sb.

⁹⁴ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 9.

seotud kulutusi. Eelnõu vastuvõtmisega viivitatakse⁹⁵ hoolimata sellest, et tegemist on valitsuse programmi seletuskirjas sätestatud prioriteediga.

Parlamendile on tutvustatud rikkumisest teatajate kaitset käsitlevat ettevalmistavat tööd. Valitsus kiitis 25. jaanuaril 2021. aastal heaks rikkumisest teatajate kaitse eelnõu ning sellega kaasneva ja seda muutva seaduse⁹⁶. Praegu ootavad mõlemad teist lugemist esindajatekojas⁹⁷ ja neid arutatakse esindajatekoja asjaomastes komisjonides⁹⁸. Seaduseelnõus nähakse ette sisearuandlussüsteemide loomine ja rikkumisest teatajate võimalus teatada võimalikest rikkumistest justiitsministeeriumile.

Riigi osalusega ettevõtete juhtimist reguleeritakse, kuid praktikas esineb probleeme. Riigi osalusega ettevõtetesse poliitilistel põhjustel töötajate nimetamise vältimist ei ole praktikas veel süstemaatiliselt tagatud⁹⁹. Valitsus kiitis 2020. aastal heaks riigiomandi poliitika strateegia,¹⁰⁰ mis põhineb OECD 2015. aasta suunistel riigi osalusega ettevõtete juhtimise kohta. Strateegiaga püütakse tagada, et riik kasutab oma omandiõigust riigi osalusega ettevõtetes läbipaistvalt ja tulemuslikult.

COVID-19 pandeemia tõttu aeglustusid konkreetsete valdkondade korrupsioonivastased reformid. Enamik 2020. aastasse kavandatud korrupsioonivastaseid meetmeid, eriti tervishoiusektoris, lükati edasi¹⁰¹. Uues, 2021.–2022. aasta korrupsioonivastases tegevuskavas nähakse ette riigihangete valdkonna sihipärased meetmed, sealhulgas erimärgised lepinguregistris¹⁰² COVID-19 pandeemiaga seotud riigihankelepingutele ja eriolukordades või sarnastes kriisiolukordades¹⁰³ kasutatava riigihangete meetodika väljatöötamine. Üldiselt leitakse, et registril on positiivne mõju korrupsiooni ennetamisele, sest see suurendab läbipaistvust ja avaliku järelevalve võimalikkust.

⁹⁵ Seaduseelnõu oli 2020. aastal esindajatekojas alles kolmandal lugemisel, oodates sellega seotud põhiseaduse muudatuse vastuvõtmist senatis.

⁹⁶ Rikkumisest teatajate kaitse seadus peatati esialgselt enne samasisulise ELi direktiivi vastuvõtmist, vt ka 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 9.

⁹⁷ Eelnõu kaitseks ELi õiguse rikkumistest, koduvägivallast ja haldusrikkumistest teatajaid. Õigusloomeprotsessi on võimalik jälgida parlamendi veebisaidil. Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 14.

⁹⁸ Avaliku halduse ja regionaalarengu komitee ning põhiseadus- ja õiguskomitee.

⁹⁹ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave. Poliitilistel põhjustel ametisse nimetamise vältimiseks jõustus 2020. aasta jaanuaris riigi osalusega juriidiliste isikute juht- ja nõuandeorganitesse valimise seadus (ametisse nimetamise seadus) nr 353/2019 Sb. Lisateabe saamiseks vt ka Euroopa poolaasta, Tšehhi Vabariigi lähenemisprogramm (aprill 2020), lk 35.

¹⁰⁰ Valitsuse resolutsioon nr 115/2020.

¹⁰¹ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 15. Valitsuse 2019. aasta tervishoiusektori korrupsiooniriski analüüsis rõhutati, et teave korrupsiooniriski kohta kõikides tervishoiusektori lõikudes – patsientide ja meditsiinitöötajate põhjustatud korrupsioonist kuni korrupsioonini keskvalitsuse tasandil – on kättesaadav aadressil <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/08/Sektorov%C3%A1-anal%C3%BDza-korupce-ve-zdravotnictv%C3%AD.pdf>. Analüüsi järel tahtis tervishoiuministeerium võtta konkreetseid leevendusmeetmeid ning esitada seadusandliku ettepaneku riiklike kindlustusettevõtjate toimimise optimeerimiseks.

¹⁰² 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 9.

¹⁰³ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 16.

III. MEEDIA MITMEKESISUS JA MEEDIAVABADUS

Tšehhi Vabariigi põhiseaduslikku korda lõimitud põhiõiguste ja -vabaduste hartaga tagatakse väljendusvabadus ja õigus teabele ning keelatakse selge sõnaga tsensuur. Raadio- ja teleringhäälingu seadusega määratakse selgelt kindlaks Tšehhi Vabariigi meediat reguleeriva asutuse pädevus. Teabele vaba juurdepääsu seadusega tagatakse juurdepääs avaliku sektori asutuste käsutuses olevale teabele¹⁰⁴.

Ootel on reform raadio- ja teleringhäälingu nõukogu sõltumatuse edasiseks tugevdamiseks¹⁰⁵. Raadio- ja teleringhäälingu seadusega luuakse nõukogu, mis on 13 liikmest koosnev sõltumatu haldusorgan, ning sätestatakse nõukogu ülesanded ja kohustused, nõukogu liikmete ja juhi valikukriteeriumid, välistavad kriteeriumid ja ametisse nimetamise kord¹⁰⁶. Kui nõukogu rikub korduvalt ja tõsiselt seaduses sätestatud kohustusi või selle kohustuslik aastaaruanne ei saa suurte puuduste tõttu korduvalt heakskiitu, võib esindajatekoda teha peaministrile ettepaneku nõukogu täies koosseisus tagasi kutsuda. Augustis 2020¹⁰⁷ esitatud reformiga¹⁰⁸ kaotatakse peaministri roll ametisse nimetamise protsessis, samal ajal piirates esindajatekoja võimu, nii et eespool nimetatud juhtudel saab esindajatekoda teha ettepaneku vaid üksikute liikmete ametist vabastamise kohta. See tugevdaks nõukogu kui organi sõltumatust. Muudatus tähendaks ka, et parlament peaks esitama nõukogu liikmete ametist vabastamise põhjused. Sellise muudatusega soovitakse täita läbivaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis sisalduvad sõltumatusega seotud eesmärgid.

Raadio- ja teleringhäälingu nõukogu pädevus on seaduses täpselt kindlaks määratud ja seda kohaldatakse tulemuslikult praktikas. Reguleerimisasutus ei eelda, et ringhäälinguseaduse kavandatud muudatustel (vt eespool) oleks märkimisväärne mõju nõukogu tööle, ja eeldatakse vaid mõnetist töötajate koondamist. Tšehhi Vabariigi raadio- ja teleringhäälingu seaduses nähakse ette nõukogu tunnustatavate isereguleerivate organite tegevus. Sellised organid võivad jagada teavet nende hõlmatavate valdkondadega seotud kohtumenetlustes. Eespool nimetatud seaduseelnõus suurendatakse isereguleerimise ulatust. Muret on väljendatud eraldiseisva Tšehhi televisiooni järelevalvenõukogu liikmete valimise protsessi ja sõltumatuse üle¹⁰⁹.

Tšehhi Vabariik võttis vastu õigusakti, millega reguleeritakse tegelikult kasu saava omaniku läbipaistvust ja mida kohaldatakse ka meediaomandi suhtes. 5. jaanuari 2021. aasta õigusaktiga nr 37/2021 Sb., millega võetakse üle ELi viies rahapesuvastane direktiiv, kehtestatakse sellisele teabele juurdepääsuks kahetasandiline süsteem. Sellega

¹⁰⁴ Tšehhi Vabariik jäi organisatsiooni Piirideta Reporterid 2021. aasta maailma ajakirjandusvabaduse indeksi järgi 40. kohale maailmas, olles 19. kohal ELis.

¹⁰⁵ Osa audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi (EL) 2018/1808 ülevõtmisest Tšehhi Vabariigis.

¹⁰⁶ Lisateabe saamiseks vt 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 10.

¹⁰⁷ Valitsus avaldas 2020. aasta augustis seaduseelnõu, millega muudetakse raadio- ja teleringhäälingu seadust ja võetakse üle direktiiv (EL) 2018/1808, ning saatis selle parlamendile edasiseks arutamiseks. Käesoleva aruande avaldamise ajaks ei olnud selles valdkonnas toimunud arengut.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ See puudutab Tšehhi Vabariigi järelevalvenõukogu hiljutist tegevust ja selle nelja uue liikme valimist (liikmeid on kokku viisteist) esindajatekojas. Euroopa Ringhäälingute liit (9. aprill 2021) „Public service media in the Czech Republic under threat“; rahvusvaheline pressiinstituut (1. aprill 2021) „Concerns over increasing meddling in independence of Czech public broadcaster“; avaliku meedia liit (9. aprill 2021) „The threat facing Czech TV“; meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 12.

tagatakse justiitsministeeriumi peetava registri kaudu üldsuse juurdepääs piiratud hulga omanditeabele ja luuakse mehhanismid, mis võimaldavad teatavatel asutustel kehtestada sanktsioone nõutud andmete puudumise eest. Samas peetakse meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruandes seda suure riskiga valdkonnaks, arvestades, et süsteem ei kohusta tegelikult meediaettevõtjaid avalikustama üldsusele oma täielikke omandistruktuure¹¹⁰. Tšehhi Vabariigis teatakse uudistemeedia suurest kontsentratsioonist, mis tuleneb eelkõige suurest kontsentreerumisest meedia eri allsektorites¹¹¹.

Tšehhi Vabariik ei ole võtnud vastu seadusi riikliku reklaami jaotamise reguleerimiseks. Tšehhi Vabariigil ei ole erieskirju riikliku reklaami jaotamise kohta peale riigihangete seaduses sätestatud reklaami üldnõuete, st et riiklikud reklaamilepingud väärtusega üle 2 000 euro (50 000 Tšehhi krooni) tuleb avalikustada riiklikus registris¹¹². Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruandes viidatakse Tšehhi Vabariigi ministeeriumide 2010.–2018. aasta reklaamikulutuste seirele, mida tegi Tšehhi uuriva ajakirjanduse keskus,¹¹³ mis avastas märkimisväärsed erinevusi selles, kuidas ministeeriumid eri meediakanalitele reklaamikulusid jaotavad. Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruandes märgitakse, et see viitab favoritismile ja üldisele läbipaistvuse puudumisele¹¹⁴.

Juurdepääs teabele on tagatud seadusega, kuid praktikas esineb takistusi. Muudetud ei ole teabele vaba juurdepääsu seadust, millega tagatakse juurdepääs avaliku sektori asutuste käsutuses olevale teabele¹¹⁵. Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruandes osutatakse teatavate avaliku sektori asutuste mitmele katsele sekkuda COVID-19 pandeemia ajal teabe levitamisse. Aruandes juhitakse hoiatavalt tähelepanu tervishoiuteabe ja -statistika instituudi keeldumisele avaldada üksikasjalikke andmeid COVID-19 infektsioonide leviku kohta¹¹⁶.

Ehkki ajakirjanikele ei ole füüsilist kahju tekitatud, ei ole nende vastu suunatud sõnalised solvangud, ahistamine ja ähvardused internetis harvad¹¹⁷. Nii meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne kui ka Piirideta Reporterite ajakirjandusvabaduse indeks viitavad asjaolule, et elukutse esindajad peavad pidevalt taluma teatavate parteide ja kõrgete ametiisikute sõnalisi rünnakuid¹¹⁸. Euroopa Nõukogu ajakirjanduse kaitse ja ajakirjanike turvalisuse edendamise platvormil ei registreeritud Tšehhi Vabariigis 2020. aastal ühtki teatist. Eespool nimetatud küsimuses registreeriti 2021. aastal üks teatis seoses Tšehhi televisiooninõukoguga. Meedia toetamise kava COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks vastu ei võetud. Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruande kohaselt kahjustas COVID-19 pandeemia tõsiselt trükimeedia sektorit¹¹⁹.

¹¹⁰ Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 10.

¹¹¹ Tšehhi meediaturgu valitseb käputäis trüki-, ringhäälingu- ja võrgusektoris tegutsevaid meediaettevõtteid. Kontsentreerumise tase on eriti tähelepanuväärne (majanduslikult kõige haavatavamal) piirkondlikul meediaturul, kus piirkondlike päevalehtede segment on sisuliselt monopoliseeritud. Vt meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 10.

¹¹² 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 10.

¹¹³ Investigace.cz (13. detsember 2019) „Státní reklama: Kdo také platí Parlamentní listy“ (riiklik reklaam: kes maksab Parlamentní listy eest?), millele osutatakse meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruandes, Tšehhi Vabariik.

¹¹⁴ Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 13.

¹¹⁵ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 10.

¹¹⁶ Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 8.

¹¹⁷ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 12.

¹¹⁸ Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 9.

¹¹⁹ Meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne, Tšehhi Vabariik, lk 6.

IV. MUUD KONTROLLI- JA TASAKAALUSTUSSÜSTEEMIGA SEOTUD INSTITUTSIOONILISED KÜSIMUSED

Tšehhi Vabariigis on kahekojaline parlamentaarne valitsemissüsteem¹²⁰ ning riigi president valitakse otse. Seadusandlikke ettepanekuid võivad esitada esindajatekoja liige, esindajatekoja liikmete rühm, senat, valitsus või kõrgemate autonoomsete piirkondade esindusorganid¹²¹. Konstitutsioonikohus võib hinnata tagantjärele põhiseaduslikkust. Peale kohtusüsteemi on kontrolli- ja tasakaalustussüsteemis osa ombudsmani ametil ja kodanikuühiskonnal.

2020. aastal ja 2021. aasta alguses võeti peaaegu pooled õigusaktidest seoses eriolukorraga vastu seadusandlikus lühimenetluses. 2020. aasta jaanuarist kuni 2021. aasta veebruari keskpaigani parlamendis vastuvõetud ja seaduste kogus avaldatud 128 õigusaktist võeti 60 akti vastu eriolukorraga seotud seadusandlikus menetluses kokkuvõtliku läbivaatamise kaudu¹²² ja täiendavad 12 õigusakti kiirmenetluses, kus õigusakt võetakse vastu esimesel lugemisel¹²³. Sidusrühmad on väljendanud muret, et neid menetlusi kasutati ka selliste õigusaktide puhul, mis ei olnud seotud COVID-19 pandeemiaga toimetulekuga, ja on kritiseerinud liiga paljude erandite tegemist sidusrühmadega konsulteerimise eeskirjadest¹²⁴. Lisaks on eriolukorra meetmeid, mille valitsus on võtnud vastu COVID-19 pandeemiaga võitlemiseks, kritiseeritud selle eest, et need ei sisalda konkreetset, arusaadavat ja põhjendatud selgitust¹²⁵. Mõlemad parlamendikojad võtsid meetmeid¹²⁶ viiruse leviku tõkestamiseks oma ruumides, sealhulgas võimalus proportsionaalselt piirata kohalviibivate parlamendiliikmete arvu¹²⁷.

Eriolukord kestis suurema osa 2020. aastast ja 2021. aasta alguses väljendati muret selle põhiseaduslikkuse pärast Põhiseaduse kohase julgeolekuseaduse kohaselt võib valitsus eriolukorra¹²⁸ välja kuulutada kuni 30 päevaks ja pikendada seda üksnes esindajatekoja eelneval heakskiidul¹²⁹. Pärast 12. märtsist 2020 kuni 17. maini 2020 kestnud eriolukorda¹³⁰ kuulutas valitsus eriolukorra uuesti välja alates 5. oktoobrist 2020 ja pikendas seda aeg-ajalt

¹²⁰ Koosneb alamkojast ehk esindajatekojast (*Poslanecká sněmovna*) ja ülemkojast ehk senatist (*Senát Parlamentu České republiky*).

¹²¹ Tšehhi põhiseaduse artikkel 41.

¹²² Eelnõu kokkuvõtliku läbivaatamise korral ei toimu esimest lugemist ning esindajatekoda võib otsustada ära jätta üldise arutelu, mis peaks toimuma eelnõu teisel lugemisel, ja vähendada esindajate kõneaega. Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2020. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 25.

¹²³ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2020. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 25–26.

¹²⁴ Vt Tšehhi Vabariigi advokatuurilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 27; Organisatsioonilt Transparency International õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 6.

¹²⁵ Praha linnakohtu 13. novembri 2020. aasta otsus nr 18 A 59/2020; Tšehhi Vabariigi advokatuurilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside. Transparency Internationali allorganisatsioonilt Tšehhi Vabariigis õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside; Euroopa kodanikuvabaduste liidult õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside; Organisatsioonilt Glopolis õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

¹²⁶ Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2020. aasta aruande koostamiseks saadud teave, lk 30.

¹²⁷ Põhiseaduse kohaselt on kvoorum kolmandik vastava koja liikmetest. Kõnealuse meetmega lubatakse kohal viibida pooltel liikmetel, mis on kooskõlas põhiseaduse sättega.

¹²⁸ Eriolukorra väljakuulutamise võimaldab valitsusel võtta rangelt vajalikuks ajaks ja rangelt vajalikus ulatuses põhiõigusi piiravaid teatavaid erakorralisi meetmeid vastavalt kriisiseaduse paragrahvile 5.

¹²⁹ Põhiseaduslik akt nr 110/1998, artiklid 5 ja 6.

¹³⁰ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 13.

esindajatekoja heakskiidul kuni 14. veebruarini 2021. Esindajatekoda keeldus 11. veebruaril 2021 eelneva heakskiidu andmisest eriolukorra täiendavale pikendamisele. Seejärel kuulutas valitsus 14 päevaks välja uue eriolukorra, tuginedes piirkondlike omavalitsuste juhtide taotlusele¹³¹ – seda otsust kritiseeriti, pidades seda muu hulgas põhiseadusnormidest kõrvalehoidmiseks¹³². Seejärel otsustas esindajatekoda, et see eriolukord lõpeb uue pandeemiaseaduse jõustumisega, kuid hiljemalt 27. veebruaril 2021¹³³. Rühm senati liikmeid esitas ka kaebuse konstitutsioonikohtule, kes pidas kaebust vastuvõetamatuks,¹³⁴ kuid märkis siiski, et eriolukorda võib pikendada üksnes esindajatekoja heakskiidul ja et põhiseaduses ette nähtud pikendusviisi ei saa asendada uue eriolukorra väljakuulutamise¹³⁵. Olukorra halvenemise tõttu kuulutas valitsus 30 päevaks välja uue eriolukorra alates 27. veebruarist 2021. Seda pikendati esindajatekoja eelneval nõusolekul 11. aprillini 2021.

Kohtud jätkasid eriolukorra meetmete kasutamise läbivaatamist¹³⁶. COVID-19 pandeemia reageerimiseks kehtestatud eriolukorra meetmeid on kohtud, sealhulgas konstitutsioonikohus, sageli läbi vaadanud¹³⁷. Sidusrühmad aga märgivad, et jõustunud meetmeid on muudetud liiga kiiresti, nii et kohtud ei jõua õigel ajal reageerida¹³⁸.

Pandeemia tõttu viibib õigusloomeprotsessi läbipaistvust suurendavate projektide elluviimine. Eriolukorra ja COVID-19 pandeemiaga seotud piirangute mõju tõttu lükatakse edasi portaalide „eSbírka“ ja „eLegislativa“¹³⁹ loomise projekti elluviimine. Projekt võimaldaks hõlpsamat kontrolli ja osalemist õigusloomeprotsessis. Süsteemi katsetamine ja kasutajate koolitamine peaks nüüd algama 2021. aasta novembris ja portaalid peaksid tegevust alustama 1. jaanuaril 2023¹⁴⁰.

Parlamendis arutatakse lapse õiguste kaitsjat (laste ombudsmani) käsitleva seaduse eelnõu. Esindajatekoja liikmete rühma 2020. aasta juunis esitatud seaduseelnõus tehakse ettepanek luua õiguste avalikust kaitsjast – kes tegutseb praegu ka lapse õiguste konventsiooni järelevalveorganina – eraldiseisev institutsioon. Veel ei ole esitatud

¹³¹ Kriisiseaduse paragrahvi 3 lõikes 5 on sätestatud, et piirkondliku omavalitsuse juht võib teatavatel tingimustel taotleda valitsuselt eriolukorra väljakuulutamist.

¹³² Tšehhi Vabariigi advokatuuri avaldus (15. veebruar 2021), „ČAK k vyhlášení nouzového stavu usnesením vlády ze dne 14.2.2021“ (Tšehhi advokatuur erakorralise seisukorra väljakuulutamisest valitsuse 14. veebruari 2021. aasta määrusega); ekspertide avaldused põhiseadusliku õiguse kohta meedias, *České noviny* (15. veebruar 2021) „Podle většiny právníků je nový stav nouze protiústavní“ (Enamiku juristide arvates on eriolukord põhiseadusega vastuolus).

¹³³ Esindajatekoja 18. veebruari 2021. aasta resolutsioon nr 84.

¹³⁴ Konstitutsioonikohtu 25. märtsi 2021. aasta otsus Pl. ÚS 12/21; konstitutsioonikohtul ei ole otsest pädevust läbi vaadata eriolukorra väljakuulutamist.

¹³⁵ Sellistel juhtudel oleks uue eriolukorra väljakuulutamine võimalik vaid siis, kui seda põhjendab asjaolude muutumine.

¹³⁶ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 13.

¹³⁷ Vt Tšehhi Vabariigi advokatuuri avaldatud kohtuotsuste loetelud, mis on kättesaadavad aadressidel <https://advokatnidenik.cz/2021/04/23/za-uplynulych-deset-mesicu-soudy-zrusily-nekolik-protiepidemicky-opatreni/>, <https://advokatnidenik.cz/2021/04/09/soudy-jiz-odmitly-desitky-navrhu-nazruseni-protiepidemicky-narizeni/>.

¹³⁸ Organisatsioonilt League of Human Rights õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 12–13; Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

¹³⁹ Projekt „eLegislativa“ koondab esmaste ja teiseste õigusaktide koostamise vahendid ja menetlused ühtsesse koostamis-, arutamise- ja avaldamisprotsessi. Koostamisprotsessi lõpus ajakohastatakse nende vahenditega andmebaas „eSbírka“, kus esitatakse Tšehhi Vabariigi õigusaktide kinnitatud tekstid ja konsolideeritud versioonid. Projekti kaasrahastatakse ELi vahenditest.

¹⁴⁰ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

seadusandlikku ettepanekut riikliku inimõiguste asutuse loomise kohta. Ombudsmani esimesel ametiaastal kritiseerisid teda sidusrühmad, eelkõige meelevaldsuse ja avalduste eest, milles väidetavalt seatakse kahtluse alla proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamine üksikisiku õiguste piiramisel¹⁴¹. Kriitikat pälvisid ka tema avaldused, milles ta peab küsitavaks teatavate vähemusrühmade diskrimineerimise olemasolu¹⁴². COVID-19 pandeemia ajal on õiguste avalik kaitsja uurinud mitut pandeemiaga seotud küsimust¹⁴³. Riigiasutused muutsid hiljem mitut uuritud meetet¹⁴⁴.

COVID-19 pandeemia käigus kohaldatud piirangud on märkimisväärselt mõjutanud kodanikuühiskonna organisatsioone. Kodanikuühiskonna tegutsemisruumi peetakse avatuks¹⁴⁵ ja kodanikuühiskond osaleb aktiivselt avalikes valdkondades¹⁴⁶. Sidusrühmade sõnul on COVID-19 pandeemia kodanikuühiskonna organisatsioone märkimisväärselt mõjutanud ja enamik neist on pandeemiaga seotud piirangute tõttu sunnitud piirama oma tegevust¹⁴⁷. Samas on täheldatud ka positiivseid suundumusi, sest mõned kodanikuühiskonna organisatsioonid on teatanud avaliku toetuse kasvust, oma tegevuse laiendamisest ja tulemuslikkuse suurenemisest¹⁴⁸.

¹⁴¹ Enam kui 320 allkirjaga, sealhulgas tuntud advokaatide allkirjadega avalik kiri. Organisatsioonilt League of Human Rights õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 9.

¹⁴² Organisatsiooni Síť k ochraně demokracie aruanne (2020); Romea.cz (18. jaanuar 2021), „Občanští členové „romské rady“: Křeček nezná své kompetence, k romské strategii se vyjadřuje nepravdivě, soustavně cíleně podkopává důstojnost Romů“ (Romade nõukogu kodanikest liikmed: Křeček ei mõista oma pädevust, tema väited seoses romade strateegiaga on ebaõiged; ta ründab järjekindlalt romade väärikust); organisatsioonilt Glopolis õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside, lk 13.

¹⁴³ Näiteks kohtuotsused sundhospitaliseerimise juhtumite kohta COVID-19 pandeemia oludes, vanglakülastuste keeld või piiramine, inimeste isoleerimine sotsiaalteenistuste ruumides või puuetega õpilaste juurdepääs haridusele.

¹⁴⁴ Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus ombudsmani ametilt saadud teave.

¹⁴⁵ CIVICUSE hinnang; hinnangud on viiepallisel skaalal määratud järgmiselt: avatud, kitsendatud, takistatud, allasurutud ja suletud.

¹⁴⁶ 2020. aasta aruanne õigusriigi kohta – peatükk õigusriigi olukorra kohta Tšehhi Vabariigis, lk 14.

¹⁴⁷ Võrgustikku Open Society Foundations kuuluva Nadace OSF uuring (17. märts 2021) „Dopady pandemie COVID-19 na neziskové organizace“, lk 2; Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

¹⁴⁸ Võrgustikku Open Society Foundations kuuluva Nadace OSF uuring (17. märts 2021) „Dopady pandemie COVID-19 na neziskové organizace“, lk 3; Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastuse käigus saadud teave.

I lisa. Allikate loetelu tähestikulises järjekorras*

** *Loetelu õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande konsultatsiooni raames antud vastustest on esitatud aadressil <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>.*

Avalik kiri ombudsmanile, millele kirjutas alla üle 320 isiku, sealhulgas tuntud advokaadid (https://www.petice.com/otevreny_dopis_verejnemu_ochranci_prav).

Avaliku meedia liit (2021) „The threat facing Czech TV“ (<https://www.publicmediaalliance.org/the-threat-facing-czech-tv-ceska-televize/>).

„Babiš obvinil soudce z ovlivňování voleb. Jen chráníme ústavu, reagoval Rychetský“ (Babiš süüdistas kohtunikke valimiste mõjutamises. Kaitseme lihtsalt põhiseadust, reageeris Rychetský), *Deník N* (2021) (<https://denikn.cz/553944/snazi-se-ovlivnit-vysledek-voleb-babis-zautocil-na-ustavni-soud-i-predsedu-rychetskeho/>).

„Benešová zesiluje boj proti šéfovi žalobců. Babiš se ho zastal“ (Benešová tõhustab võitlust peaprokuröri vastu. Babiš toetas teda), *Seznam zprávy* (2020) (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/benesova-zesiluje-boj-proti-sefovi-zalobcu-poda-karnou-zalobu-kvuli-vrbeticim-153409>).

Civicus, „Monitor tracking civic space – Czechia“ (<https://monitor.civicus.org/country/czech-republic/>).

Euroopa Komisjon (2019), Final Audit Report, No. REGC414CZ0133, REGIO/C4/AUD (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cz_functioning_report/cz_functioning_report_en.pdf).

Euroopa Komisjon (2020), õigusriigi olukorda käsitlev aruanne, Tšehhi õigusriigi olukorda käsitlev peatükk.

Euroopa Komisjon (2021), ELi õigusemõistmise tulemustabel.

Euroopa kodanikuvabaduste liit (2021), Euroopa kodanikuvabaduste liidult õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

Euroopa Liidu Kohus, 20. aprill 2021. aasta kohtuotsus Repubblika, C-896/19.

Euroopa Liidu Kohus, 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus LM, C-216/18 PPU.

Euroopa Nõukogu ministrite komitee (2010), ministrite komitee soovitus CM/Rec(2010)12 liikmesriikidele kohtunike kohta: kohtunike sõltumatus, tulemuslikkus ja vastutus.

Euroopa Nõukogu, Veneetsia komisjon (2010), aruanne „Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges“, CDL-AD(2010)004.

Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon (2016), „Rule of Law Checklist“, CDL-AD(2016)007.

Euroopa Parlament (2020), „Report on the fact-finding mission of the Budgetary Control Committee to the Czech Republic“ (https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/209082/CONT_CZ_Mission_Report_Final.pdf).

Euroopa Ringhäälinguliit (2021) „Public service media in the Czech Republic under threat“ (<https://www.ebu.ch/news/2021/04/public-service-media-in-the-czech-republic-under-threat>).

Glopolis (2021), organisatsioonilt Glopolis õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

GRECO (2016), neljas hindamisvoor – „Evaluation Report on Czechia on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors“.

GRECO (2020), neljas hindamisvoor – „Interim Compliance Report on Czechia on Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors“.

„Kdo co komu slíbil? Před volbami udělají tóčo, kritizuje Benešová verdikt Ústavního soudu“ (Kes kellele mida lubas? Nad tekitavad enne valimisi segadust, kritiseerib Benešová konstitutsioonikohtu otsust), *Deník N* (2021) (<https://denikn.cz/553991/kdo-co-komu-slibil-pred-volbami-udelaji-toco-kritizuje-benesova-verdikt-ustavniho-soudu/>).

Kommunikatsiooni peadirektooraat (2019), „Eurobaromeetri kiiruuring nr 482: ettevõtjate suhtumine korruptsiooni ELis“.

Kommunikatsiooni peadirektooraat (2020), „Eurobaromeetri eriuuring nr 502: korruptsioon“.

League of Human Rights (2021), organisatsioonilt League of Human Rights õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

„Lobbing má podle poloviny Čechů výrazný vliv na podobu zákonů, vnímají ho ale hlavně jako nástroj pro kmotry“ (Tšehhid arvavad, et lobitöö mõjutab tugevalt seaduste sõnastamist, kuid näevad seda kui peamiselt „ristiisade“ kasutatavat vahendit), *Rekonstrukce státu* (2021) (<https://www.rekonstrukcestatu.cz/archivse-novinek/lobbing-ma-podle-poloviny-cechu-vyrazny-vliv-na-podobu-zakonu-vnimaji-ho-ale-hlavne-jako-nastroj-pro-kmotry>).

Meedia mitmekesisuse ja meediavabaduse keskus (2021), meedia mitmekesisuse seire 2021. aasta aruanne.

Nadace OSF (2021), „Dopady pandemie COVID-19 na neziskové organizace“ (https://osf.cz/wp-content/uploads/2021/03/Nadace-OSF_Dopady_pandemie_NNO_2021.pdf).

„Občanští členové "romské rady": Křeček nezná své kompetence, k romské strategii se vyjadřuje nepravdivě, soustavně cíleně podkopává důstojnost Romů“ (Romade nõukogu kodanikest liikmed: Křeček ei mõista oma pädevust, tema väited romade strateegia kohta ei vasta tegelikkusele; ta alandab sihilikult romade väärikust), *Romea.cz* (2021) (<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/obcansti-clenove-romske-rady-krecek-nezna-sve-kompetence-k-romske-strategii-se-vyjadruje-nepravdive-soustavne-cilene>).

OECD (2019), „Implementing the OECD Anti-Bribery Convention, Phase 4 Two-Year Follow-Up Report: Czechia“.

Piirideta Reporterid (2021), „2021 World Press Freedom Index – Czechia“ (<https://rsf.org/en/czech-republic>).

„Podle většiny právníků je nový stav nouze protiústavní“ (Enamiku juristide arvates on eriolukord põhiseadusega vastuolus), *České noviny* (2021), (<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/podle-vetsiny-pravniku-je-novy-stav-nouze-protiustavni/1996439>).

Praha linnakohus, 13. novembri 2020. aasta otsus nr 18 A 59/2020.

Prokuratuur (2021), pressiteade „Nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman oznámil rezignaci“ (Peaprokurör Pavel Zeman teatas oma tagasiastumisest) (<https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupce-pavel-zeman-oznamil-rezignaci/>).

Riigikontroll (2020), „EU Report 2020 – Report on the EU Financial Management in Czechia“ (<https://www.nku.cz/assets/publications-documents/eu-report/eu-report-2020-en.pdf>).

Sít' k ochraně demokracie (2020), seirearuanne, (https://ochranademokracie.s3.amazonaws.com/ochranademokracie/production/files/2020/11/18/13/26/42/6db6f97d-7c3e-452d-b27f-44740bbdaa74/zprava-pracovni-skupiny-pro-lidska-socialni-prava-2019_2.pdf).

„Státní reklama: Kdo také platí Parlamentní listy“ (Riiklik reklaam. Kes veel maksab „Parlamentní listyle“), *Investigace.cz* (2019) (<https://www.investigace.cz/statni-reklama-kdo-take-plati-parlamentni-listy>).

„Stíhání Babiše se povleče do voleb, státní zástupci z něj mají štít proti svému odvolání. Je to nejbrutálnější doba, kdyby vláda zítra skončila, budu nejšťastnější, říká Benešová“ (Menetlus Babiši vastu venib kuni valimisteni, prokurörid kasutavad seda kilbina oma vallandamise vastu. See on kõige

jõhkram aeg, kui valitsus homme lõpetaks, oleksin mina kõige õnnelikum, ütleb Benešová), *Info.cz* (2021), (<https://www.info.cz/pravo/justice/marie-benesova>). Rahvusvaheline pressiuuring (2021), „Concerns over increasing meddling in independence of Czech public broadcaster“ (<https://ipi.media/concerns-over-increasing-meddling-in-independence-of-czech-public-broadcaster/>).

„Zeman: Po schůzce s Benešovou jsem vycítil svůj konec, byli jsme pro ni vděčný terč. Politika zhrubla“ (Zeman: Pärast kohtumist Benešovága tundsin, et mu lõpp läheneb, olin tema jaoks valmis sihtmärk. Poliitika on muutunud karmimaks), *Deník N* (2020) (<https://denikn.cz/633179/zeman-po-schuzce-s-benesovou-jsem-vycitil-svuj-konec-byli-jsme-pro-ni-vdecny-terc-politika-zhrubla/?ref=list>).

Transparency International (2020), aruanne „Exporting corruption“.

Transparency International (2021), organisatsioonilt Transparency International õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

Transparency International (2021), korruptsiooni tajumise indeks 2020.

Transparency International Czech Republic (2021), Transparency Internationali allorganisatsioonilt Tšehhi Vabariigis õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

Tšehhi rahandusministeerium (2020), Tšehhi Vabariigi lähenemisprogramm.

Tšehhi Vabariigi advokatuur (2021), Tšehhi Vabariigi advokatuurilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud tagasiside.

Tšehhi Vabariigi advokatuur, kohtuotsuste loetelu (<https://advokatnidenik.cz/2021/04/23/zaplunulych-deset-mesicu-soudy-zrusily-nekolik-protiepidemicky-opatreni/>) (<https://advokatnidenik.cz/2021/04/09/soudy-jiz-odmitly-desitky-navrhu-na-zruseni-protiepidemicky-narizeni/>).

Tšehhi Vabariigi advokatuur (2021), „ČAK k vyhlášení nouzového stavu usnesením vlády ze dne 14.2.2021“ (Tšehhi advokatuuri avaldus eriolukorra väljakuulutamise kohta 14. veebruari 2021. aasta määrusega) (<https://advokatnidenik.cz/2021/02/15/cak-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-usnesenim-vlady-ze-dne-14-2-2021/>).

Tšehhi Vabariigi kohtunike eetikakoodeks (inglisekeelne versioon) (https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/CodeofEthics~Code_of_Ethic~?Open&lng=EN).

Tšehhi Vabariigi kohtunike liit, „Soudcovská unie k vystoupení ministryně spravedlnosti“ (<https://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/3173-soudcovska-unie-k-vystoupeni-ministryne-spravedlnosti.html>).

Tšehhi konstitutsioonikohtu otsus nr I. ÚS 3271/13.

Tšehhi Vabariigi konstitutsioonikohtu 25. märtsi 2021. aasta otsus Pl. ÚS 12/21.

Tšehhi Vabariigi parlamendi veebisait (<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=1150>).

Tšehhi Vabariigi prokuröride liit, 4. veebruari 2021. aasta avaldus (<https://www.uniesz.cz/reakce-unie-statnich-zastupcu-ceske-republiky-na-utoky-politiku-proti-ustavnimu-soudu/>).

Tšehhi Vabariigi prokuröride liidu esimees, 26. veebruari 2021. aasta avaldus (<https://www.uniesz.cz/prezident-unie-statnich-zastupcu-jan-lata-ministryne-benesova-sdeluje-nepravdy/>).

Tšehhi Vabariigi valitsus, „Strategie pro boj s podvody a korupcí v rámci čerpání fondů SSR v období 2014 - 2020“ (pettuste ja korruptsiooni vastase võitluse strateegia ELi fondides aastateks 2014–2020) (https://www.dotaceu.cz/Dotace/media/SF/FONDY%20EU/2014-2020/Dokumenty/Ostatn%c3%ad/MMR_Strategie-proti-podvodum-SSR_FINAL3.pdf).

Tšehhi Vabariigi valitsus, „Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2018 až 2022“ (korruptsioonivastane strateegia) (<https://korupce.cz/protikorupcni-dokumenty-vlady-na-leta-2018-az-2022/>).

Tšehhi Vabariigi valitsus, „eSbírka a eLegislativa“ (projekt portaalide „eSbírka“ ja „eLegislativa“ loomiseks) (<https://www.mvcr.cz/clanek/esbirka-a-elegislativa.aspx>).

Tšehhi Vabariigi valitsus (2019), „Sektorová analýza korupce ve zdravotnictví“ (tervishoiusektori korruptsiooniriski analüüs) (<https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/08/Sektorov%C3%A1-anal%C3%BDza-korupce-ve-zdravotnictv%C3%AD.pdf>).

Tšehhi Vabariigi valitsus (2021), Tšehhi Vabariigilt õigusriigi olukorda käsitleva 2021. aasta aruande koostamiseks saadud teave.

„Vyšetřovatel Čapího hnízda končí u policie. Spis uzavřel a navrhl podat obžalobu“ (Čapí hnízdo juhtumi uurija lõpetas töö. Ta sulges toimiku ja tegi ettepaneku anda asi kohtusse), *Česká justice* (2021) (<https://www.ceska-justice.cz/2021/05/vysetrovatel-capiho-hnizda-konci-u-policie-spis-uzavrel-a-navrhl-podat-obzalobu/https://www.ceska-justice.cz/2021/05/vysetrovatel-capiho-hnizda-konci-u-policie-spis-uzavrel-a-navrhl-podat-obzalobu/>).

II lisa. Tšehhi Vabariiki tehtud riigikülastus

Komisjoni talitused korraldasid 2021. aasta märtsis virtuaalkoosolekud järgmiste asutuste ja organisatsioonidega:

- ajakirjanike ühendus
- Tšehhi Vabariigi advokatuur
- rahvusvahelise pressiinstituudi Tšehhi Vabariigi riiklik komitee
- raadio- ja teleringhäälingu nõukogu
- sõltumatu ajakirjanduse fond
- Euroopa ajakirjandus- ja meediavabaduse keskus
- finantsanalüüsi amet
- Frank Bold/Reconstruction of State
- rahvusvaheline pressiinstituut
- League of Human Rights
- kultuuriministeerium
- siseministeerium
- justiitsministeerium
- riiklik organiseeritud kuritegevuse vastane amet
- ombudsman
- avatud valitsemise partnerlus
- prokuratuur
- kõrgem halduskohus
- riigikontroll
- ülemkohus
- Transparency International Czech Republic
- kohtunike liit
- prokuröride liit

* Komisjon arutas õigusriigi üldküsimusi ka mitmel kohtumisel järgmiste organisatsioonidega:

- Amnesty International
- reproduktiivõiguste keskus
- CIVICUS
- Euroopa kodanikuvabaduste liit
- Civil Society Europe
- Euroopa kirikute konverents
- EuroCommerce
- Euroopa mittetulundusõiguse keskus

- Euroopa ajakirjandus- ja meediavabaduse keskus
- Euroopa kodanike foorum
- Euroopa Ajakirjanike Liit
- Euroopa demokraatiapartnerlus
- Euroopa Noortefoorum
- Front Line Defenders
- Human Rights House Foundation
- Human Rights Watch
- ILGA Euroopa büroo
- Rahvusvaheline Juristide Komisjon
- Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon
- Rahvusvahelise Pereplaneerimise Föderatsiooni (IPPF) Euroopa võrgustik
- rahvusvaheline pressiinstituut
- Madalmaade Helsingi komitee
- Avatud Ühiskonna Euroopa Poliitika Instituut
- Philanthropy Advocacy
- Protection International
- Piirideta Reporterid
- Transparency International EU